

Résumés en hongrois

Köpeczi Béla

Francia kultúra és magyar kultúra a XX. században

A cikk azt vizsgálja, hogy mi vonzotta századunk magyar íróit, művészeit Franciaországhoz és mindenekelőtt az értelmiség Franciaországához.

Párizsban Ady Endre és radikális, forradalmi körének művészetében, gondolati fejlődésében betöltött szerepe közismert. De ne feledjük, hogy mások a katolikus megújulást, nacionalista érzelmeket vagy az irracionálist keresték a századelő francia földjén.

Bár 1920 után Franciaország a magyar közvélemény szemében egy igazságtalan történelmi döntés részese, Benedek Marcellnek, Gyergyai Albertnek, József Attilának, Illyés Gyulának és másoknak köszönhetően eljut Magyarországra a francia irodalom.

A franciák részéről sokáig közömbösség volt tapasztalható a magyar kultúra iránt. De a második világháború után és különösen az 1966-ban aláírt kétoldalú egyezmény nyomán szervezett formát ölt és kiszélesedik a két kultúra közötti együttműködés.

E téren fontos szerep jut az 1985-ben létrehozott párizsi Hungarológiai Központnak.

Szávai János

A franktirőrök kora (francia-magyar irodalmi kapcsolatok 1920 és 1940 között)

A franciára fordított és Franciaországban kiadott magyar művek első "szerencsés" korszaka 1849 utánra esik, amikor Petőfi, Jókai, Jósika Miklós, Eötvös József és mások művei láttak napvilágot francia fordításban.

Ezután hosszú szünetek szakítják meg a magyar könyvek francia nyelvű kiadásának kedvező korszakokat. A szerző a kiadások periodicitásának okait

kutatva elemzi azokat a sajátos történelmi helyzeteket, amelyek elősegítették a magyar irodalmi alkotások francia nyelvű kiadását, ugyanakkor nem feledkezve meg azokról a személyiségekről sem, akik gátolták illetve segítették a magyar irodalom franciaországi népszerűsítését.

Konkluziójában a cikk szerzője ismételten megállapítja, hogy a francia-magyar irodalmi kapcsolatok "egyirányúak", hogy néhány "franktirőr" rendkívüli erőfeszítése ellenére is csupán szerény a franciára lefordított magyar irodalmi művek száma.

Herman József

Eckhardt Sándor, a nyelvtanító

A francia-magyar kapcsolatok történetében kiemelkedő fejezetet képez Eckhardt Sándor életműve.

Születésének századik évfordulója kapcsán a cikk felidézi a mindenekelőtt irodalmár Eckhardt nyelvtanítói tevékenységét. Az 1929-ben megjelent és Gombocz Zoltánnak ajánlott *Új francia leíró nyelvtan* nem a szokványos kompiláció, hanem eredeti, sokszor ma is helytálló gondolatok, megfigyelések tárháza, gyakorlati, a nyelvtudomány akkori állapotát maximálisan tükröző egyetemi segédkönyv. Saussure-i munka több szempontból is: elvonatkoztat a történeti szemlélettől, és egyidejűleg figyelembe veszi a beszélt és írott nyelv közötti különbségeket.

Eckhardt nyelvtana "természetesen" soha nem jelent meg franciául, pedig valószínű, hogy korának legmodernebb nyelvtana volt. De Magyarországon sem kapott kellő figyelmet, mivel a francia nyelvet választotta tárgyául.

Süpek Ottó

Egy kiváltságos találkozási hely: az EötvösCollégium

A budapesti Eötvös Collégiumot a párizsi Ecole Normale Supérieure mintájára alapították 1895-ben, vagyis abban a történelmi pillanatban, amelyben a magyar polgári fejlődés ismét Franciaországhoz fordult szellemi segítségért a feudális elmaradottság felszámolását célzó küzdelmében.

Eötvös Loránd e küzdelem sikerének egyik legfontosabb zálogát jólképzett értelmiség megteremtésében látta; olyan értelmiségben, amely a gondolat és a

kritika szabadságán alapuló és az egyetemes értékek által vezérelt egyéni teljesítményt, demokratikus nemzeti tudatot, a szellem és a természet, a test és a lélek harmóniáját állítja tevékenysége központjába. S erre mutatott példát a párizsi Ecole Normale Supérieure.

Az Eötvös Collégiumban folyó munka bázisa a korszerű könyvtár és a gondos szemináriumi foglalkozás volt. 1950-ben ideológiai-politikai okokból megszüntették, de 1956 óta fokozatosan megújult.

Claude Schkolnyk-Glangeaud

Kulturális kapcsolatok a Franciaországban élő kommunista-szimpatizáns körökben

A két háború között a fasizmus elől menekülő, mélyen humanitárius beállítottságú közép-európai emigráció jelentős mértékben gazdagította Franciaország kulturális értékeit. Így számos magyar művész, akiket a művészetek fővárosa vonzott Franciaországba, érkezett Párizsba az európai avantgard új áramlataival. Festők, szürrealista írók, Bartók- és Kodály-tanítványok.

A baloldaliság révén együvé tartozó francia és magyar művészek és értelmiségiek cserélték ki nézeteiket közös munkájuk során. A háború egy időre félbeszakította ezt a tevékenységet, de a magyarok megtalálták a módját, hogy tollukat és ecsetjüket az Ellenállás szolgálatába állítsák.

A felszabadulás után a két ország még szorosabbra fűzte kulturális kapcsolatait.

Paul Gradwohl

1947/1949: két kommunista párt által megélt "fordulat"

A tanulmány szerzője az 1947-1949 közötti magyar politikai helyzet alapvető jellemzőjéből indul ki: a kommunista párt hatalomra jutásából és abból a tényből, hogy a párt nem tudja világosan meghatározni célkitűzéseit.

Elemzi a "fordulat" évének meghatározása körüli bizonytalanságokat, azok okait, a világpolitikai helyzetet a második világháborút követő években.

A továbbiakban a magyar politikai élet fejlődését vizsgálja fel, többek közt a Rajk-per francia aspektusait. A kommunista pártok közötti bonyolult kapcsolatok

bemutatása után a *Társadalmi szemle* francia vonatkozásairól is szól. A tanulmányt bőséges melléklet és jegyzetanyag egészíti ki.

Jean Perrot

Antoine Meillet és a magyar nyelv

Az a mód, ahogyan Meillet *Az új Európa nyelvei* című könyvében a magyart ábrázolja, felháborodást váltott ki Magyarországon a második kiadás idején. Kosztolányi a francia nyelvészhez intézett nyílt levélben ad ennek hangot. Meillet nagyon elfogult, egy tudós tollából igen meglepő állásfoglalása egyrészt a Franciaországban az első világháború idején Magyarországról kialakult rendkívül negatív képpel magyarázható. Ugyanakkor Meillet ellenezte új nemzeti nyelvek európai megerősödését; számára ez ellentétes volt az "egyetemes demokrácia" elkerülhetetlen fejlődésével, valamint a világszintű kommunikáció (nevezetesen a tudományos kommunikáció) szükségleteivel.

Sebe-Madácsy Piroska

Kosztolányi és vitája Antoine Meillet-vel

Kosztolányinak változatos és szoros kapcsolatai voltak Franciaországgal. Fordításai átölelik szinte az egész francia irodalmat Villontól Barbusse-ig. Ugyanakkor személyes barátság is fűzte nem egy francia íróhoz. 1931-ben vette fel a kapcsolatot Duhamellel, aki ugyanebben az évben meg is látogatta Budapesten. 1932-ben Kosztolányit a francia Becsületrenddel tüntették ki. Ettől az évtől kezdve több művét lefordították franciára. Így került kapcsolatba Beaufort-ral és François Gachot-val.

Ugyanerre a korszakra esik híressé vált polémiája Antoine Meillet-vel, aki *Az új Európa nyelvei* című művében (1918) erősen vitatható és elmarasztaló véleménnyel van a magyar nyelvről. Kosztolányi válaszát több vitacikk követi a sajtóban.

A tanulmány szerzője jórészt kiadatlan dokumentumok alapján vizsgálja Kosztolányi franciaországi kapcsolatait.

Xavier Richet

A magyar közgazdasági szemlélet és elterjedése a francia egyetemeken

A tanulmány a francia-magyar tudományos kapcsolatok fejlődésével foglalkozik a közgazdaságtudományok területén, a második világháborút követő időszakot vizsgálva. E kapcsolatokat nagymértékben meghatározta Magyarország ideológiai és gazdasági kötődése.

Az első időszakban a magyar közgazdaságtudományban kevés az eredeti gondolat, hűségesen követi a szovjet tanokat. A hatvanas években kezd formálódni, majd fejlődésnek indulni a magyar közgazdaságtudomány, amely hamarosan felkelti a francia kutatók érdeklődését.

A hetvenes-nyolcvanas években jelentős kapcsolatok létesültek, amelyek eredményeképpen számos, a magyarországi piacgazdaság lehetőségeivel foglalkozó tanulmány látott napvilágot Franciaországban.

Magyar Miklós

Az abszurd és a groteszk Samuel Beckett és Örkény István műveiben

Az irodalomkritika általában egyaránt az abszurd irodalom címkéjével látja el Camus, Sartre, Beckett, Ionesco, Adamov és Havel, Mrozek, Roževicz, Örkény, Szakonyi vagy Nádas műveit. Ugyanakkor meglehetősen világos határt lehet vonni az egzisztencialista eredetű, filozófiai alapállású, mélyen pesszimista abszurd dráma és a Közép- és Kelet-Európában az ötvenes évek végén létrejött groteszk műfaja között. Ez utóbbi nem metafizikai, hanem társadalmi kérdésekre keres válaszokat, jóllehet felhasználja az abszurd dráma szinte teljes kelléktárát.

A tanulmány Beckett és Örkény példáján tesz kísérletet arra, hogy megfogalmazza az abszurd és a groteszk filozófiai, műfaji és esztétikai egybeeséseit és különbségeit.

Aradi Nóra

Az Ecole de Paris kezdeményezései - magyar interpretációk

A két világháború közötti magyar képzőművészet a huszas évek történetileg motivált bécsi, majd németországi (Berlin, illetve a Bauhaus) irányultsága után egyre inkább az Ecole de Paris felé orientálódott. E vonzódásban fellelhető annak a folytatása, ahogyan a század elején Cézanne vagy a Fauves-ok kezdeményezéseit értelmezte, de van benne egy expresszionisztikus töltet, és jelen van az Abstraction et Création csoport valamint a szürrealisták friss nyoma. Azok a festők, akiknek munkásságával az Ecole de Paris különféle magyar interpretációit jelzi a szerző, a következők: Czóbel Béla, Farkas István, Martyn Ferenc, Barcsay Jenő, a szentendreiek közül elsősorban Vajda Lajos és Ámos Imre, s a későbbi Európai Iskola képviselői közül Korniss Dezső és Bán Béla.

A sokféle párizsi kötődésben mindvégig hangsúlyosabb az etikai oldal, a magatartás, mintsem az egyéni stílári sajátosság.

Nyéki Mária

Kodály és Franciaország

Kodály kapcsolata Franciaországgal a többi európai országhoz és az Egyesült Államokhoz képest nem jelentős, viszont a francia kultúra és különösen Debussy zenéje mély benyomást tett egész életére.

A kapcsolatok feltárásához két, 1965-ben készült interjú hangfelvétele szolgált alapul. Itt többek közt a francia nyelvről, Párizsról, a Pelléas és Mélisande-ről, a századelő francia avantgard hangversenyeiről és Kodály műveinek fogadtatásáról esett szó. Ebben az időben Kodály művei Párizsban kedvezőbb kritikát kaptak, mint Pesten. 1920-tól viszont, politikai és esztétikai okok miatt, nagyzenekari művei is ritkán vagy néha több évtizedes késéssel kerülnek előadásra Franciaországban.

A második világháború után a pedagógus Kodály lett közismert két párizsi kongresszuson való részvétele nyomán.

Nagy Péter

Horváth Árpád és a francia színház

Születésének kilencvenedik évfordulója alkalmából emlékezik meg a szerző a két háború közötti időszak egyik legtehetségesebb színházi rendezőjéről.

Fennmaradt írásai és rendezőpéldányai segítségével igyekszik rekonstruálni Horváth és a francia színház kapcsolatát és színházi elméleteit. Megállapítja, hogy egyik első hirdetője és megvalósítója volt a színpadi naturalizmus elleni fordulatnak Magyarországon, s hogy ennek ihletőjét főként a korabeli francia színházban találta meg. Végül megállapítja, hogy mára Horváth neve elfeledetté vált még a színházi körökben is, pedig több okból is megérdemelné, hogy emlékezzenek rá.

Kate Galligan-Cserépfalvi

Nagyvilág(1946-1948)

A magyar-francia kulturális kapcsolatokról szólva elkerülhetetlenül beszélni kell Cserépfalvi Imréről. A harmincas-negyvenes években a budapesti Váci utcában lévő Francia Könyvesbolt a kultúra oázisa volt. Cserépfalvi az "európai kiadó" megtestesítője. Természetesnek tűnik, hogy ő kezdeményezte a Francia-Magyar Társaság irodalmi folyóiratának, a *Nagyvilágnak* megalapítását 1946-ban.

A folyóirat célja a franciaországi irodalmi, művészeti események megismertetése a magyar nagyközönséggel. A *Nagyvilág* ugyanakkor mind a nyugat-európai, mind a kelet-európai országok kultúráját bemutatta.

A cikk szól azokról a magyar írókról, költőkről is, akik Párizsban találtak önmagukra.

Georges Baal és Henri Behar

A magyar aktivisták és Tzara közötti levelezés (1920-1932)

1920 és 1930 között szoros kapcsolatok alakultak ki Tristan Tzara és a magyar avantgard mozgalom, az aktivisták között. A Kassák által kezdeményezett levelezés készítette elő Tzara és Illyés számos személyes találkozását. E kapcsolatok középpontjában az avantgard folyóiratokban való együttműködés és a francia-magyar avantgard mozgalom kölcsönös megismertetése állt.

Azok a levelek, amelyeket Kassák, Tamás és Illyés írtak Tzarának, jól rávilágítanak az avantgard mozgalmak közötti nemzetközi kapcsolatok természetére és tónusára, valamint az így szövődő baráti kapcsolatokra, ugyanakkor az anyagi nehézségeket sem hallgatják el.

Kassai György

József Attila és Franciaország

József Attila költeményeinek francia vonatkozásaival, Villon hatásával, párizsi tartózkodásával már sokat foglalkozott az irodalomtudomány, de műveinek franciaországi fogadtatásáról még nincsenek átfogó ismereteink. A franciára lefordított költemények és prózai írások nem mutatják József Attila igazi arcát; csupán a legújabb magyarországi kutatások adnak teljes képet a költő valódi mivoltáról.

Ana Maria Covrig

A Periszkóp című folyóirat szerepe a francia kultúra terjesztésében

A *Periszkóp* a két világháború között, erdélyi írók és művészek által létrehozott folyóirat. A lap célkitűzése a nyugateurópai (főleg francia és német) kultúra megismertetése volt. A lapban az irodalom, képzőművészet, színház, építészet mellett a film, táncművészet és a divat is helyet kapott.

Különösen nagy szerep jutott a XX. századi francia költészet, művészet s a párizsi aktualitások bemutatásának. Apollinaire Cendrars, Cocteau, Tzara költészetén kívül szerepel Cézanne, Chagall, Degas, Gauguin méltatása is.

A költő Illyés Gyulától kezdve a festő Uitz Béláig az értelmiség legkiemelkedőbb egyéniségei ismertetik meg a magyar nagyközönséggel a korabeli Franciaország legjelentősebb művészeit és legkiemelkedőbb műalkotásait.

Nagy Géza

Az ezredforduló hivatalos Magyarországnak képe a Francia Forradalomról

A századforduló idején Magyarországon megjelent ötkötetes reprezentatív történelmi mű, *A Nagy Francia Forradalom és Napoléon* vizsgálata kapcsán a szerző a polgári liberalizmus eszméinek magyarországi recepcióját kívánja bemutatni.

Az elemzés a recepcióelméletet a civilizációk interakciójának vizsgálatára alkalmazva nemcsak a konkrét tartalmi időszak, de a jelenkor egyes tényeinek jobb megvilágításához is hozzájárul. A vizsgált könyv a nemesi dominanciájú Magyarország sajátos értelmezését adva, szinte ignorálja a polgárságnak a Francia Forradalom előkészítésében betöltött kulcsszerepét, és mintegy a véletlennel, a Bourbonok gyengeségével magyarázza annak kitörését.

Adott politikai, társadalmi viszonyok között egyes történetírók a befogadó közeg optikájának tetszően manipulálják a történelem ábrázolását.

Hazai György

A tudományos könyv szerepe a francia-magyar kulturális kapcsolatokban

A francia civilizáció évszázadok óta meghatározó szerepet játszik a magyar kulturális életben, forrása volt és marad számtalan esztétikai újításnak, politikai, etikai és filozófiai gondolatnak.

A haladó hagyományok nagymértékben elősegítették a francia irodalom, művészet és tudomány háború utáni magyarországi terjesztését. E téren kiemelkedően fontos a Gondolat és a Corvina Könyvkiadó tevékenysége, de szólni

kell az Akadémiai Kiadóról is, amely nemrégiben vállalkozott a Larousse kisenciklopédia magyarországi megjelentetésére.

Szintén az Akadémiai Kiadónak köszönhető, hogy 1950 és 1988 között mintegy százötven magyar tudományos könyv jelent meg francia nyelven, jóval több, mint amennyi francia szakkönyv látott napvilágot magyar nyelven ugyanebben az időszakban.

Ezek az eredmények korántsem kielégítőek. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy bővüljön a tudományos ismeretek cseréje.

Georges Diener

A magyar-francia kulturális kapcsolatok története a budapesti Francia Intézetre vonatkozó kiadatlan szóbeli és írásbeli dokumentumok alapján

A háborút követően Franciaország és főleg Magyarország politikai és kulturális arculatának átalakulása megváltoztatta Franciaország magyarországi képviseletét. A francia (és más) egyházi intézmények államosítása valamint a budapesti Francia Intézet létrehozása következtében a francia jelenlét Magyarországon elsősorban a Francia Intézet biztosította.

A Francia Intézetnek 1947-től napjainkig sikerült eredeti módon alakítania kapcsolatait magyar partnereivel. Ha kellett, egyedül is ki tudott állni a szabadság jogainak védelmében, s amikor csak tehetette, támogatta a francia és magyar kulturális párbeszéd elmélyítését.

Romsics Ignác

Francia-magyar kapcsolatok és a Párizsi Magyar Intézet a két világháború között

A francia-magyar politikai szembenállás miatt a Párizsi Magyar Intézet viszonylag későn, 1928-ban kezdte meg munkáját, a berlini, római és bécsi Collégium Hungaricumhoz viszonyítva, működési feltételei is szerények voltak.

Ennek ellenére, egészen 1944-ig igen eredményes tevékenységet fejtett ki mind a magyar kultúra franciaországi megismertetése, mind a francia szellemi élet értékeinek magyarországi közvetítése terén. Az Intézet fontosabb működési területei voltak: a magyar ösztöndíjasok segítése franciaországi tanulmányaikban

illetve kutatómunkájukban; részvétel a magyar nyelv, irodalom és "országismeret" párizsi oktatásában; a *Revue des Etudes Hongroises* és más kiadványok megjelentetése; előadások, megemlékezések és kiállítások rendezése.

A vonatkozó szakirodalom mellett a tanulmány hasznosította a Magyar Országos Levéltár és a párizsi Archives Diplomatiques e témával kapcsolatos anyagait is.

Berényi Pál

Francia-magyar kulturális kapcsolatok 1945 után és a Párizsi Magyar Intézet

1945 után mind Magyarország mind Franciaország, azon túlmenően, hogy kiemelt jelentőséget tulajdonít kultúrája külföldi terjesztésének, kész arra, hogy minden rendelkezésére álló eszközt, így az állami lehetőségeket is felhasználja e célból.

Az 1946-48-as periódusban igazi megújulás kezdődött Magyarország Franciaországhoz fűződő kapcsolataiban, véget vetvén az addig túlhangsúlyozott német orientációnak. A mindkét oldalon kifejtett egyéni erőfeszítések ellenére a nemzetközi politika alakulása megbénította ezt a folyamatot a "kis enyhülést" hozó 1953-56-os időszakig. Az igazi újrakezdés a hatvanas évek elején tapasztalható, amikor fellendül a nyelvoktatás és az irodalmi művek kiadása mindkét oldalon. E folyamatot 1966-ban a máig érvényes kulturális egyezmény fémjelzi. A Párizsi Magyar Intézet hivatásának megfelelően minden erejével arra törekszik, hogy a magyar kultúra igazi központja, a két kultúra közötti szilárd kapocs legyen.